

BRICS in breder perspectief

Opkomende markten

In het juni- en decembernummer besteedde *Geografie* uitgebreid aandacht aan de afzonderlijke BRIC-landen, Brazilië, Rusland, India en vooral China. Otto Verkoren sluit af met een beschouwing over de hiërarchie van de ‘opkomende markten’, waaronder de BRIC(S), en hun groeipotentieel in (financieel-)economisch en politiek opzicht.

Opkomende markten (*Emerging Markets*), wij horen en lezen er vaak over en de veelgebruikte afkorting EM's heeft aan kracht gewonnen in het internationale jargon. De Wereldbankgegevens uit de vroege jaren 70 maakten al duidelijk dat de wereld een enorme sociaal-economische en ruimtelijke differentiatie vertoonde met snelgroeiende koplopers, verarmende achterblijvers en allerlei variaties daartussen, in zowel het Noorden als het Zuiden. Eind jaren 70 kwam de term NIC's (*Newly Industrializing Countries*) in zwang voor een

Zuid-Korea wordt gerekend tot de Next Eleven.

De foto toont een complex in het industriële centrum van Zuid-Korea, Ulsan. Hier zitten onder andere Hyundai Heavy Industries, 's werelds grootste scheepswerf, grootste autofabriek (van Hyundai Motors) en grootste olieraffinaderij (van de SK Group).

FOTO: VISBEN

van Goldman Sachs stond het groeipotentieel van de BRIC-landen, die tegen het midden van de 21^e eeuw tot de grootste tien economieën ter wereld zouden behoren. Een beeld dat nadien ook bevestigd is in diverse andere publicaties. Zo concludeerde PricewaterhouseCoopers in 2008 dat de gezamenlijke economieën van de *E7 Emerging Economies* (de BRIC's plus Mexico, Indonesië en Turkije) tegen 2050 de helft groter zouden zijn dan de huidige G7-economieën. En met de analyse van Goldman Sachs werd ook het beeld versterkt van een verdergaande kentering in de structuur en organisatie van de wereldeconomie, waarbij de traditionele spelers gezelschap zouden krijgen van nieuwe.

Het BRIC-concept had aanvankelijk een sterk financiële inslag en beoogde vooral de aandacht van investeerders en beleggers te vestigen op de beleggingsmogelijkheden die gecreëerd waren door financiële instellingen zoals Goldman Sachs, Morgan Stanley, HSBC, Barclay's, Deutsche Bank en Santander. Het oorspronkelijke BRIC-concept keek vooral naar de (verre) toekomst (2030, 2050) en was veelal gebaseerd op betrekkelijk simpele extrapolaties van bestaande groeicijfers, zonder veel aandacht te besteden aan conjuncturele en sociaal-economische schommelingen.

De snelle groei van de opkomende markten, waaronder de BRIC's, wekte ook verwachtingen ten aanzien van de handel. Geen wonder: landen met een forse economische groei en een toenemende binnenlandse koopkracht zijn niet alleen interessant voor directe buitenlandse investerin-

gen maar ook voor het openen/versterken van handelscontacten. Hoewel het liberalisatieproces in veel opkomende markten behoorlijk op streek is, zijn lang niet alle beschermingsmechanismen daadwerkelijk weggenomen. Zo zien buitenlandse ondernemingen zich geconfronteerd met legio structuurbeletselen, bijvoorbeeld wat betreft investeringen, overnames en fusies, kennisoverdracht, quota voor buitenlands personeel en export van winsten. Daarnaast is de politieke en economische besluitvorming in EM's veelal in handen gebleven van nationale, regionale of zelfs lokale machthebbers, met een loodzware bureaucratie en vaak grote rechtsonzekerheid; bestaande wetgeving kan abrupt gewijzigd worden ten gunste van nationale belangen. Daardoor kunnen westerse ondernemingen niet altijd ten volle profiteren van het groeipotentieel in opkomende markten.

Veel EM's beschikken zelf inmiddels over omvangrijke *Sovereign Wealth Funds*. Dit zijn overheidsfondsen, veelal gefinancierd met de opbrengst van nationale grondstoffen zoals olie-opbrengsten, waarmee buitenlandse investeringen of beleggingen worden gedaan. Zo heeft de China Investment Corporation (CIC) onder meer belangen opgebouwd in Blackstone, Morgan Stanley, VISA en GDF Suez.

Hiërarchie

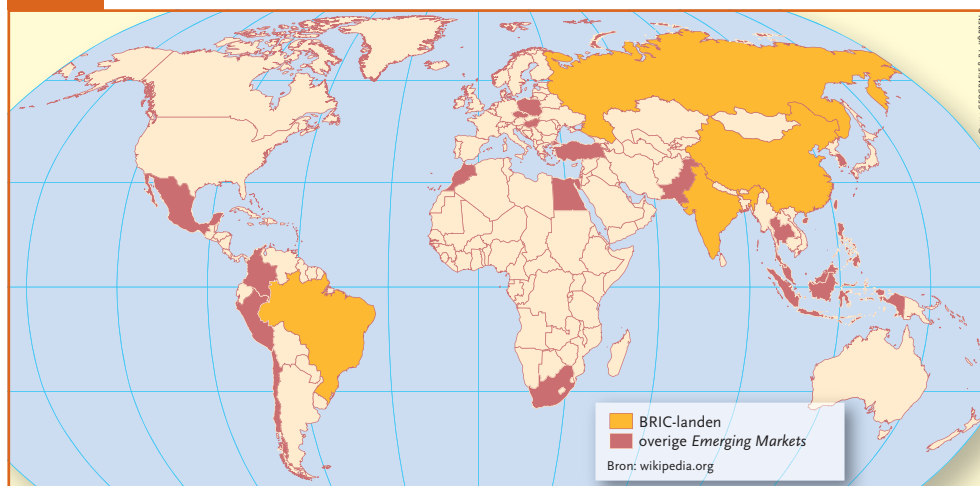
Inmiddels circuleren de meest uitlopende lijsten van opkomende markten, samengesteld door een keur van instellingen, die ieder gebruikmaken van

groep (ontwikkelings)landen die een snel industrialisatieproces doormaakten, grotendeels in samenhang met het uitschuivingsproces van industriële productieactiviteiten uit de westerse kerngebieden. Heel wat landen die destijds op de NIC-lijstjes stonden, figureren nu op de diverse EM-lijsten, waar de BRIC-landen (Brazilië, Rusland, India en China) als voortrekkers een zeer prominente plek innemen.

Financieel belang

De term BRIC werd in 2001 gemunt door Jim O'Neill, econoom bij Goldman Sachs. Hij vroeg aandacht voor het groeipotentieel van deze 'nieuwe mogelijkheden', die belangrijke sociaal-economische en politieke veranderingen hadden doorgemaakt en konden bogen op een enorme economische expansie. Centraal in de analyse

Landen die op minstens vijf van de tien toonaangevende lijsten van *Emerging Markets* voorkomen

verschillende (macro-economische) kenmerken en criteria. De vier BRIC-landen bevinden zich op die lijstjes vrijwel steeds in de kopgroep. De kaart op pagina 19 toont de landen die minstens op vijf toonaangevende lijsten voorkomen, zij het niet altijd in de topposities. Inmiddels zijn er ook 'BRIC Plus'-varianten in omloop, zoals BRICS (inclusief Zuid-Afrika), BRICK (met Zuid-Korea), BRIMC (met Mexico) en BRICET (inclusief Oost-Europa en Turkije). Er bestaan ook lijstjes die méér EM's samenvoegen. Zo hanteert PricewaterhouseCoopers het concept van de *Emerging Seven* (de BRIC-landen met Mexico, Indonesië en Turkije) en stelde Goldman Sachs in 2005 de *Next Eleven* voor, een groep van elf opkomende markten na de oorspronkelijke BRIC-landen. Met de introductie van deze groep perspectiefrijke 'nieuwkomers' kregen de EM's een hiërarchische structuur, met nieuwe beleggingsperspectieven. De indeling van de Spaanse Bankgroep BBVA ten slotte onderscheidt drie groepen, dat wil zeggen een kopgroep van leidende EM's (negen landen waaronder de BRIC-groep), een groep van aanstormende EM's (15 landen) én een groep toekomstige EM's (20 landen).

Opkomende markten zijn er dus in soorten en maten, en hun heterogeniteit is bijzonder groot, evenals de benaderingen die gehanteerd worden om de groep/groepen te creëren. Het aanbrengen van enige hiërarchie lijkt in ieder geval een verbetering in de classificatie van EM's. Het simpelweg op één hoop gooien van de BRIC-grootmachten met bijvoorbeeld Estland, Peru en Oekraïne doet immers afbreuk aan het concept.

Tot nu toe is in de EM-classificaties nauwelijks getracht wat minder de nadruk te leggen op de omvang van het bruto binnenlands product (bbp) en/of de omvang van de economische groei, en meer betekenis toe te kennen aan de productie- en handelsstructuren. Exporteurs van aardolie en -gas of bijvoorbeeld goud, diamanten, uranium verkeren immers in een heel andere positie dan exporteurs van agrarische of industriële massa-producten, of de leveranciers van (IT-)diensten.

Exporteurs van aardolie en -gas verkeren in een heel andere positie dan leveranciers van IT-diensten

Dit onderscheid is essentieel voor een goed begrip van de ontwikkelingstrajecten die landen gevolgd hebben, en hun verdere ontwikkelingspotentieel. Vooralsnog blijft het debat enigszins hangen op de sterk financiële insteek.

De BRIC(S)-groep

Sinds 2009 manifesteert de BRIC(S)-groep zich ook in de internationale politieke arena. In dat jaar kwamen de vier oorspronkelijke BRIC-landen voor het eerst bijeen in Yekaterinenburg in Rusland, om gemeenschappelijke problemen te bespreken en te bezien of zij tezamen een vuist konden maken in het internationaal-politieke bestel. In 2010 werd Zuid-Afrika toegelaten. Inmiddels zijn er nog drie topconferenties achter de rug, terwijl de vijfde gepland staat voor 2013 in Zuid-Afrika. Versterking van de onderlinge samenwerking was en is een belangrijk aandachtspunt voor de participanten, evenals het vergroten van hun rol en betrokkenheid bij mondiale financieel-economische en politieke besluitvorming. Het probleem is echter dat de vijf BRICS weinig met elkaar gemeen hebben, afgezien van de gedeelde wens om meer politieke invloed op het mondiale toneel te krijgen. Bovendien zijn er enorme onderlinge belangentegenstellingen. Het blijkt dan ook uitermate lastig tot gemeenschappelijke strategieën te komen, óók omdat de BRICS-groep nauwelijks centrale sturing of vertegenwoordiging kent. Het is geen samen-

Het thema van de vierde BRICS-topontmoeting (2012) was *BRICS Partnership for Global Stability, Security and Prosperity*. Van links naar rechts: Dima Rousseff (Brazilië), Dimitri Medvedev (Rusland), Manmohan Singh (India), Hu Jintao (China) en Jacob Zuma (Zuid-Afrika).

werkingsverband zoals de EU, noch een handelsalliantie zoals ASEAN en NAFTA. In feite bundelt de BRICS-groep een aantal landen met min of meer soortgelijke economische parameters, die ernaar streven via een 'eendracht-maakt-macht-principe' internationaal succes te boeken.

Het blijkt echter verre van eenvoudig een stem te laten gelden in fora als de G20, of daadwerkelijk invloed uit te oefenen op de structuur en koers van de grote internationale financiële instellingen, zoals de Wereldbank en het IMF, die volgens velen nog vooral de belangen van de 'oude wereld' vertegenwoordigen. De BRICS-lan-

Je kunt de BRIC-groetmachten moeilijk op één hoop gooien met bijvoorbeeld Peru, al groeit de economie van dit land aardig door expansie van de mijnbouwactiviteiten. Hier een zink- en kopermijn nabij Huaraz.

CC - FOTO: DE TVSNOWCAT

WWW.KREMLIN.RU

den zijn weliswaar lid van de in 2009 opgerichte Financial Stability Board en in die hoedanigheid praten zij mee over de huidige beleidspunten van de G20 ten aanzien van de financiële sector. Maar sturend in de discussie zijn zij niet – wellicht mede omdat er op de lijst van 'systemically important financial institutions' slechts één Chinese bank voorkomt en geen enkele instelling uit India, Brazilië, Rusland of Zuid-Afrika. En weliswaar is er in 2010 een akkoord gesloten over de herverdeling van de IMF-quota, die tevens de stemrechten van de IMF-leden bepalen, maar de bijbehorende herziening van de *Executive*

Board van het IMF is nog niet rond, onder andere omdat de Verenigde Staten nog niet hebben ingestemd. De onmiskenbaar gegroeide en groeiende economische macht van de BRICS lijkt op korte termijn nog niet te worden omgezet in een versterkte (geo)politieke macht op het wereldtoneel. Toch zullen de hervormingen van de mondiale financieel-economische structuur er uiteindelijk wel komen, hoe stroperig dat proces ook verloopt. De mogelijke komst van een BRICS-bank, als tegenhanger van de Wereldbank, die de beschikking heeft over gelden uit de ruime BRICS-fondsen, zou het veranderingsproces wel eens in een stroomversnelling kunnen brengen.

Hoe nu verder

In de achterliggende periode is het economische belang van de opkomende markten, met de BRIC-landen als trekkers, aanzienlijk toegenomen. Tegelijkertijd is het beeld van een Eerste, Tweede en Derde Wereld sterk geërodeerd. Zo is de Tweede Wereld (die van de socialistische landen) inmiddels vrijwel verdampt, terwijl de onderlinge verschillen tussen de landen van de Derde Wereld steeds manifester zijn geworden. In het hedendaagse spraakgebruik lijkt het erop dat de opkomende markten nogal eens als synoniem aan de Derde Wereld worden gezien. 'Unilever haalt zijn winst in toenemende mate uit de opkomende landen (Latijns-Amerika, Afrika, Azië)', meldde het *NRC Handelsblad* onlangs. De term opkomende markten was echter nimmer bedoeld als een nieuwe benaming voor de ontwikkelingslanden! De EM's zijn een zeer specifieke groep die ook landen bevat uit de vroegere Tweede Wereld en zelfs enkele OESO-leden (Mexico en Zuid-Korea).

In de afgelopen decennia zijn de productiestructuren van veel EM's danig veranderd. Zo zijn de nationale economieën sinds de jaren 80 en 90 verder gediversifieerd en is vooral de rol van de agrarische sector sterk verminderd. Ook het verstedelijkingsproces is (versneld) verdergegaan en als gevolg van de groeiende middenklasse zijn de binnenlandse koopkracht en -consumptie van de opkomende economieën sterk toegenomen, al is de ontwikkeling van het inkomen per hoofd vaak fors achtergebleven bij het West-Europese gemiddelde. De onmiskenbare economische groei van de EM's heeft zich vooral voltrokken binnen een context waarin armoede en (regionale) ongelijkheid goeddeels in stand zijn gehouden, terwijl er weinig voortuitgang is geboekt op het vlak van democratisering of na-

leving van de mensenrechten.

Het groeipotentieel van de EM's wordt nauwelijks in twijfel getrokken. De vraag is echter of het ook daadwerkelijk kan worden benut en of de bestaande structuurbeletselen kunnen worden weggenomen. Vooral nog heerst er de nodige scepsis over de wel zeer stellige uitspraken van Jim O'Neill *et al*, die een fundamentele doorbraak in de mondiale machtsverhoudingen voorziet, waarbij de BRIC's en/of enkele andere EM's een succesvolle greep naar de macht zullen doen ten nadele van de oude wereld. Verder moge duidelijk zijn dat betrekkelijk simpele groei-extrapolaties over drie decennia of meer omgeven zijn met tal van onzekerheden. Die moeten meewegen bij het bepalen van het verdere groeipotentieel van de opkomende economieën. Daarbij lijkt het onwaarschijnlijk dat de EM's (of de BRIC's) in staat zullen zijn hun zeer hoge economische groei cijfers decennialang te handhaven zonder forse structuurwijzigingen. Sharma's *Breakout Nations* (2012) bevat veel stof tot overdenking van de huidige euforische denkbeelden over de continuering van de hoge groei van de EM's, c.q. die van de oude wereld. •

De auteur dankt Constant Verkoren LLM voor zijn constructieve commentaar op eerdere versies van deze tekst.

Bronnen

- Dicken, P. 2011. *Global Shift. Mapping the Changing Contours of the World Economy*. London, Sage (6th Ed.).
- Hawksworth, J. & G. Cookson 2008. *The World in 2050. Beyond the BRICs: a Broader Look at Emerging Market Growth Prospects*. PriceWaterhouseCoopers LLC.
- Hopper, P. 2012. *Understanding Development. Issues and Debates*. Cambridge (UK), Polity Press.
- IMF 2012. *Resilience in Emerging Market and Developing Economies: Will it Last?* World Economic Outlook October 2012.
- Kateb, A. 2011. *Les nouvelles puissances mondiales. Pourquoi les BRIC changent le monde?* Paris, Ed. Ellipses.
- Kapur, A. In Search of a New India. *Time*, 180 (18), October 2012. Special Report: Reinventing India.
- Nielsen, L. 2011. *Classifications of Countries Based on Their Level of Development. How It is Done and How It Should Be Done*. IMF-Working Paper, Strategy, Policy and Reviews Department, WP/11/31.
- Sharma, R. 2012. *Breakout Nations, In Pursuit of the Next Economic Miracles*. London, Allen Lane/Penguin Books.
- Verceuil, J. 2010. *Les pays émergents: Brésil, Russie, Inde, Chine. Mutations économiques et nouveaux défis*. Paris, Editions Bréal.